

Lublin, dnia 1 września 2022 r.

dr hab. Joanna Studzińska, prof. ALK
Katedra Prawa Cywilnego
Kierownik Zakładu Postępowania Cywilnego
Akademia Leona Koźmińskiego

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR ADAMA SOBOTY

PT. „ODWOŁANIE WYKONANEJ DAROWIZNY”

I.

Podjęty przez Doktoranta temat jest bardzo aktualny i ma wymiar zarówno praktyczny, jak i teoretyczny ze względu na fakt, że jak sam Autor podkreśla, darowizna należy do czynności dokonywanych od dawna i wciąż mających istotne znaczenie w stosunkach społeczno – gospodarczych, która rodzi szereg ważnych skutków prawnych. Szczególnie interesujący jest niezależnie od samej umowy aspekt odwołania wykonanej darowizny ze względu na skomplikowany charakter i wątpliwości w tym zakresie oraz ocenny charakter przesłanek. Wiele problemów z tego zakresu, mimo że było przedmiotem wypowiedzi doktryny i orzecznictwa, wciąż pozostaje nierozstrzygniętych, jak chociażby odwołanie wykonanej darowizny po śmierci obdarowanego, a także ze względu na fakt, że wiele przesłanek wiąże się z konkretną sytuacją i dokonaniem oceny. Autor dokonuje kompleksowej analizy omawianego tematu, jednak precyzyjnie dookreśla zakres rozważań wskazując, że ogranicza się do darowizny już wykonanej jako że częściej występuje w praktyce pomijając zagadnienia wiążące się z darowizną niewykonaną, czy alimentacji darczyńcy na wypadek popadnięcia w niedostatek i związanej z tą instytucją możliwości zwrotu darczyńcy wartości wzbogacenia oraz inne umowy, które w rzeczywistości nie są umową darowizny. Problematyka ta była przedmiotem licznych wypowiedzi judykatury, co wymagało od Doktoranta dokonywania analiz w tym przedmiocie. Zagadnienie poruszone przez Doktoranta nie było przedmiotem kompleksowej analizy i monografii, aczkolwiek istnieją opracowania M. Warcińskiego i S. Solarskiego, do czego nawiązuje Autor wskazując na odmienności i zasadność obszernego

opracowania. Z tych względów podjęcie przez Doktoranta analizy tytułowego zagadnienia zasługuje na aprobatę.

II.

Praca składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów, podsumowania oraz wykazu literatury i orzecznictwa.

Autor w sposób niezwykle dojrzały dokonał uzasadnienia wyboru tematu przy jednoczesnym ograniczeniu do zagadnień będących przedmiotem analizy. Wątpliwości może budzić objętość pracy, jednak jak sam Autor wyjaśnia analiza poszczególnych stanowisk i wynikających z nich problemów interpretacyjnych zdaje się uzasadniać taką konstrukcję pracy. Wykazał się znajomością przedmiotu dysertacji i swobodnym poruszaniem się w temacie, na co wskazuje dojrzała analiza zagadnienia z wykorzystaniem aktualnych poglądów i orzecznictwa dotyczącego odwołania wykonanej darowizny z punktu widzenia problematycznych zagadnień. Jednocześnie wyjaśnia brak wątków prawoporównawczych, co jest wyrazem docenienia rodzimego dorobku literatury i orzecznictwa, a także podatkowych.

Doktorant wykorzystał niezwykle bogatą dostępną bazę źródłową, w której znalazły się publikacje zarówno dotyczące aktualnego stanu prawnego, jak i np. L. Domańskiego odnośnie do instytucji zobowiązań z 1938 r. Można oczywiście wskazać na opracowania, które nie zostały uwzględnione, jak chociażby U. Nowicka, Zdrada małżeńska jako rażąca niewdzięczność uzasadniająca odwołanie darowizny przez teściów. Analiza orzecznictwa, Radca Prawny ZN. 2019/3/97-118 czy A. Hernas, Rażąca niewdzięczność obdarowanego jako przyczyna odwołania darowizny, Rejent 2020/9/32-53, jednak nie umniejsza to waloru pracy i dokonanej szerokiej analizy dorobku doktryny. W pozostałym zakresie należy docenić fakt, że Autor sięgnął do niezwykle obszernego i jak sam twierdzi kazuistycznego orzecznictwa zarówno sądów powszechnych jak i Sądu Najwyższego. Co istotne powołuje także orzecznictwo z okresu międzywojennego.

Konstrukcja pracy nie budzi zastrzeżeń, gdyż Autor w przejrzysty sposób uzasadnił zasadnicze cele i tezy pracy wskazując, że oprócz konieczności uporządkowania poglądów doktryny i orzecznictwa istnieją hipotezy podlegające badaniu. Może to uzasadniać brak proporcjonalności przy konstruowaniu rozdziałów ze względu na obszerny charakter pewnych zagadnień jak np. wyłączenia prawa odwołania wykonanej darowizny. Przede wszystkim wskazuje na potrzebę analizy, odnośnie tego, że instytucja odwołania wykonanej darowizny mimo ocenności i elastyczności ujęta jest w ogólne sztywne ramy. Dodatkowo stawia tezy

pomocnicze, że nie jest zasadne stosowanie literalnej wykładni przepisów o odwołaniu wykonanej darowizny, do pojęcia rażącej niewdzięczności należałoby identyfikować i opisywać kryteria, zaś termin do dowołania wykonanej darowizny ma charakter zawity.

Autor ułożył poruszane zagadnienia w sposób logiczny i rozpoczął swoje rozważania od zagadnień wstępnych pozwalających na dalsze rozważania odnośnie do odwołania wykonanej darowizny, tj. wyjaśnienia charakteru umowy darowizny, jej treści i przedmiotu poprzez jej zawarcie i wykonanie, następnie zaś ogólne zagadnienia odwołania, przesłanki, oświadczenie woli i skutki. Dla przejrzystości wyводу Doktorant na początku rozdziałów przedstawia wprowadzenie, mimo braku wyodrębnionych wyraźnie, podsumowań przedstawionych rozważań na temat konkretnego tematu omawianego w danym rozdziale. Autor dokonuje swoistego rodzaju konkluzji poruszanych zagadnień, czasem wprost przedstawiając, jak np. na s. 362 wnioski cząstkowe odnośnie do tez postawionych w pracy czy podsumowanie na s. 410.

III.

Zgodnie z wcześniejszą wypowiedzią, prawidłowy i przejrzysty układ pracy powoduje omówienie zagadnień w logicznym ciągu rozumowym.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający i zawiera uwagi natury ogólnej dotyczące samej umowy darowizny, tj. charakter, treść, przedmiot i podmioty. Autor przedstawił podstawowe cechy tej umowy, co pozwala na jej właściwą kwalifikację jako umowy zawieranej między żyjącymi, konsensualnej i zobowiązującej. Dokonując analizy Doktorant dookreśla umowę darowizny wskazując na jej charakter przy kwalifikacji czynności prawnej. Analizując treść regulacji podkreśla, że jest to umowa przysparzająca, kauzalna. Autor konstruuje także uwagi dotyczące treści umowy darowizny przedstawiając szersze uwagi dotyczące odpłatnego charakteru umowy i pojęcia bezpłatnego przysporzenia wskazując na przykładowy katalog świadczeń będących przedmiotem darowizny. Doktorant porusza także zagadnienia pojęcia stron umowy darowizny. Autor dokonuje analizy umowy darowizny przez darczyńcę nieposiadającego zdolności do czynności prawnych. W nawiązaniu do uchwały SN III CZP 73/76 i powołaniu znacznej ilości orzecznictwa oraz poglądów doktryny można jeszcze zwrócić uwagę na nieuwzględnioną uchwałę Sądu Najwyższego z 15 lutego 2019 r., III CZP 85/18, w której przesądzono, że rodzice, bez zezwolenia sądu opiekuńczego, nie mogą nabywać dla dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską nieruchomości na podstawie umowy sprzedaży także wtedy, gdy środki pieniężne na zakup pochodzą z dokonanej przez nich darowizny celowej. Wskazuje na możliwość dokonania darowizny przez pełnomocnika.

Porusza także zagadnienie występowania po jednej lub obu stronach umowy darowizny kilku podmiotów jednocześnie. Autor pozostawia poza zakresem rozważań, na co zwrócił uwagę we wstępie regulacje zawarte w innych ustawach jak ustawa o gospodarce nieruchomościami, stąd także podmioty będące osobami prawnymi. Darowizny nieruchomości Skarbu Państwa i darowizny nieruchomości jednostek samorządu terytorialnego to obecnie częsta praktyka rozporządzania składnikami mienia tych podmiotów, na co zwraca uwagę w glosie m.in. M. Bączyk, Przesłanki odwołania darowizny. Glosa do wyroku SN z dnia 26 stycznia 2018 r., II CSK 114/17, PS 2019, nr 3, s. 114-120.

W rozdziale drugim pracy Doktorant skupił się na zagadnieniach wiążących się z zawarciem i wykonaniem ważnej pod względem prawnym umowy darowizny. Autor uzasadnił konieczność poruszenia tego tematu przede wszystkim ze względu na fakt, że zawarcie ważnej umowy darowizny jest warunkiem możliwości jej odwołania. Dodatkowo istotne znaczenie ze względu na przedmiot rozważań ma analiza, kiedy darowizna zostaje wykonana. Doktorant w sposób uporządkowany i szczegółowy dokonuje analizy zawarcia umowy darowizny. Autor akceptuje pogląd, że wprowadzenie do umowy darowizny *mortis causa* postanowienia o dowolnej odwołalności umowy darowizny skutkowałoby jej nieważnością. Jak podkreśla, brak jest szczególnych postanowień dotyczących trybu zawierania tego stosunku. Doktorant zwraca uwagę na przydatność regulacji dotyczących wad oświadczeń woli. Odnosi się także do formy umowy darowizny dokonując szczegółowej analizy formy aktu notarialnego i formy szczególnej oraz możliwości konwalidacji czynności przy naruszeniu formy *ad solemnitatem*. Istotne znaczenie z punktu widzenia tematu pracy mają rozważania na s. 82 i n. dotyczące wykonania umowy darowizny, co ma tym o tyle znaczenie, że moment ten nie został dookreślony w przepisach. Jak podkreśla, w doktrynie rozróżnienia dokonuje się odnośnie do formy umowy darowizny. Autor podziela stanowisko, że wykonanie umowy darowizny rzeczy oznaczonej co do tożsamości wymaga zarówno umowy zobowiązująco-rozporządzającej jak i przeniesienia posiadania rzeczy. Dotyczy to każdego przeniesienia posiadania.

Rozdział trzeci, poświęcony jest już tematyce wiążącej się z głównym celem pracy, tj. istocie odwołania wykonanej darowizny, zakresie, celu i charakterze tej instytucji na tle innych instytucji prawa cywilnego. powództwu o uchylenie oraz powództwu o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia. W części pierwszej szczegółowo Doktorant omawia instytucje osłabiające stosunek darowizny jak niedostatek, obowiązek alimentacyjny obdarowanego czy szczególną możliwość sądowego rozwiązania umowy darowizny.

Doktorant odnosząc się od samej instytucji odwołania omawia istotę aktu jakim jest odwołanie wykonanej darowizny kwalifikując go jako uprawnienie prawokształtujące, gdzie to podmiot uprawniony może złożyć dokonać jednostronnej czynności prawnej. Celem wskazania najistotniejszych cech tej czynności Autor dokonuje na s. 100 i n. porównania z innymi zbliżonymi instytucjami prawa cywilnego. Porusza m.in. zagadnienie klauzuli *rebus sic stantibus* konkludując, że normy moralne wskazane w art. 898 § 1 k.c. zostały postawione wyżej niż stosunek kontraktowy, zaś instytucja ta nie tyle zbliża się uchylecia się od skutków prawnych z uwagi na wady oświadczenia woli, gdyż umowa jest ważna ile przyjmuje się, że instytucja ta jest podobna do odstąpienia od umowy, jednak instytucje te nie mogą być ze sobą utożsamiane ze względu na odmienny cel i przesłanki. Stąd jest to czynność odrębna rodzajowo od porównywanych instytucji. Dokonuje także analizy poglądów doktrynalnych odnośnie do *ratio legis* instytucji odwołania wykonanej darowizny i podkreślając, że każdy z nich może mieć uzasadnienie. Jednocześnie opowiada się za imperatywnym charakterem norm regulujących instytucję odwołania wykonanej darowizny. Bardzo przydatnym i ciekawym fragmentem pracy jest zawarte na s. 114 i n. uporządkowanie i analiza przesłanek odwołania wykonanej darowizny jak względ moralny czy obowiązek wdzięczności Autor bardzo rzetelnie odwołuje się do poglądów doktryny i orzecznictwa w tym przedmiocie jednocześnie dokonując własnej oceny.

Rozdział czwarty dotyczy jedynej pozytywnej przesłanki odwołania wykonanej darowizny jaką jest rażąca niewdzięczność obdarowanego względem darczyńcy. Doktorant wskazuje na problem dwóch sfer tj. potrzebę analizy pojęcia rażącej niewdzięczności oraz sferę podmiotową, tj. względem darczyńcy. Kwalifikuje rażąca niewdzięczność jako zwrot niedookreślony co tworzy po stronie podmiotu stosującego Prawo i nakazując dokonanie oceny. Autor uznaje taką kwalifikację prawną za znajdującą szerokie uzasadnienie i co istotne analiza ta potwierdza główną tezę pracy. Konstruuje jednocześnie cechy zewnętrzne pozwalające stwierdzić, że mamy do czynienia z rażąca niewdzięcznością. Dokonuje także na s. 135 i n. analizy obiektywnych i subiektywnych kryteriów oceny rażącej niewdzięczności, co w świetle powoływanych poglądów doktryny i bogatego orzecznictwa stanowi duży atut pracy. Tym bardziej, że ze względu na brak definicji legalnej Doktorant wskazuje przykłady rażącej niewdzięczności na s. 137 i n. jak dopuszczenie się przestępstwa przeciwko darczyńcy, kradzieży, czy zaniechanie pomocy w czasie choroby. Podkreśla, że mimo prób stworzenia definicji odpowiedź na pytanie w jaki sposób należy udzielić dokonywać oceny rażąco niewdzięczego zachowania trudno jest udzielić odpowiedzi, jednakże najbardziej trafnym

kryterium jest wartościowanie zachowania obdarowanego. Wskazując na kryteria obiektywne Autor wyodrębnia środowisko społeczne i zwyczaje, rodzaj więzi łączącej strony, charakter stosunków łączących strony, cele darczyńcy, charakter przedmiotu darowizny czy cechy indywidualne zainteresowanych osób. Natomiast za kryteria subiektywne przyjmuje odczucia służące osiągnięciu celu zakładanego przez darczyńcę jednocześnie zaznaczając, że analiza kryterium subiektywnego napotyka istotne trudności w zakresie materiału badawczego. Szczegółowo precyzuje pojęcie rażącej formy naruszenia oraz kiedy w ogóle można mówić o naruszeniu. W tym celu zasadnie dokonuje przeglądu i analizy orzecznictwa. Ciekawy fragment dysertacji na s. 195 dotyczy możliwości jednoczesnego zakwalifikowania danego zachowania obdarowanego jako czynu zabronionego na gruncie prawa karnego i rażąco niewdzięcznego na gruncie prawa cywilnego. Autor bardzo rzetelnie, w sposób wręcz drobiazgowy na podstawie orzecznictwa i poglądów doktryny wyodrębnia poszczególne przesłanki jak świadomość, nieprzyjazny zamiar czy motywacja obdarowanego w kontekście rażącej niewdzięczności. Wyraża pogląd, że rażącej niewdzięczności nie powinno się łączyć z pojęciem winy w rozumieniu technicznoprawnym, normatywnym. Opowiada się też za stanowiskiem liberalnym wskazując, że przesłanka rażącej niewdzięczności wymaga ustalenia co do zasady umyślności po stronie obdarowanego. Opisując przykłady z praktyk i orzeczeń uwypukla kryteria subiektywne rażącej niewdzięczności. Doktorant oprócz ustalenia kryteriów przedmiotowych pochyła się także nad zakresem podmiotowym zwracając uwagę, jakie podmioty mogą dopuścić się rażącej niewdzięczności względem darczyńcy i jakie podmioty mogą zostać tą niewdzięcznością dotknięte. Słusznie wskazuje, że mimo orzeczenia Sądu Najwyższego, że przesłanka rażącej niewdzięczności praktycznie nie ma zastosowania do osób prawnych, pogląd ten jest zbyt daleko idący. Analizuje także ciekawy aspekt podmiotowy wiążący się z zachowaniem wobec osób trzecich jako rażącej niewdzięczności wobec darczyńcy dochodząc do konkluzji, że za rażąco niewdzięczne wobec darczyńcy może być uznane takie zachowanie obdarowanego, które godzi bezpośrednio w osoby bliskie darczyńcy ale w istocie są wymierzone bezpośrednio przeciwko samemu darczyńcy, oraz do wniosku, że nie zawsze możliwe jest ustalenie ścisłego zamiaru obdarowanego w postaci skrzywdzenia darczyńcy. Zachowania te mogą pośrednio uderzać także w majątek darczyńcy. Autor na s. 277 dokonując swoistego podsumowania ustala w sposób przejrzysty modele ustalania rażącej niewdzięczności, co niewątpliwie stanowi wartość dodaną pracy.

W rozdziale piątym dokonano analizy czynników, które mogą uniemożliwić darczyńcy realizację prawa odwołania darowizny odnosząc się do czynników wyrażonych wprost w

przepisach kodeksu cywilnego jak udzielenie przebaczenia, czy upływ terminu. Szersze uwagi poświęcone są instytucji przebaczenia wskazując na charakter prawny tej instytucji w świetle wypowiedzi doktryny i poglądów z orzecznictwa i konieczność spełnienia przesłanki dostatecznego rozeznania. Podkreśla, że dokonana analiza jest o tyle istotna, że stanowi to częściowe uzasadnienie głównej tezy, tj. przebaczenie jako zjawisko z dziedziny moralności, które opiera się na psychicznych przeżyciach stron opiera się na sferze moralności i ocenach aksjologicznych. Doktorant dokonując analizy terminu wskazuje, że jest to termin zawity, którego upływ powoduje wygaśnięcie prawa do odwołania darowizny. Zawraca uwagę na wątpliwości odnośnie do początku biegu terminu w sytuacji wielości podmiotów czy powtarzalności nagannych zachowań, co odnosi do tez postawionych w pracy. Jako istotne wyłączenie wskazuje także obowiązek wynikający z zasad współżycia społecznego uregulowany w art. 902 k.c. Jak podkreśla, sformułowanie zamkniętego katalogu sytuacji wyczerpujących hipotezę art. 902 k.c. nie jest możliwe, ale wiąże się to z funkcją tej regulacji, zaś najczęstszym przykładem jest dokonanie darowizny na czyją rzecz w zamian za uratowanie życia. Zaznacza, że skutkiem zastosowania art. 902 k.c. jest brak możliwości odwołania darowizny wykonanej przez darczyńcę w zakresie w jakim spełnia ona obowiązek wynikający z zasad współżycia społecznego. Autor odnosi się także do innych przypadków wyłączenia odwołania wykonanej darowizny dokonując szczegółowej analizy poglądów doktryny i orzecznictwa jak zrzeczenie się prawa czy śmierć obdarowanego. Podnosi istotny postulat de lege ferenda uregulowania w kodeksie cywilnym, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach oświadczenie darczyńcy może zostać złożone także względem spadkobierców obdarowanego.

Rozdział szósty poświęcony jest badaniu podmiotów uprawnionych do odwołania wykonanej darowizny i złożenia oświadczenia woli w tym przedmiocie. Ciekawym zagadnieniem poruszonym w tym rozdziale jest możliwość odwołania darowizny przez przedstawiciela ustawowego, pełnomocnika czy prokuratora. Tym bardziej, że w doktrynie wyrażono odmienne poglądy. Ostatecznie opowiada się za możliwością odwołania wykonanej darowizny w imieniu darczyńcy przez przedstawicieli w osobie rodziców, opiekunów czy doradców tymczasowych, gdyż może to stanowić jedyną możliwość zapewnienia ochrony prawnej darczyńcy. Prawo takie, jak podkreśla Doktorant może zostać zrealizowane także przez pełnomocnika. Zwraca uwagę, że w przypadku wielości darczyńców darowiznę odwołać może tylko ten, który doświadczył rażącej niewdzięczności obdarowanego. Jako podmioty uprawnione do odwołania darowizny wskazuje także spadkobierców darczyńcy zwracając uwagę, że wobec wątpliwości wyrażanych w doktrynie według Autora prawo odwołania

darowizny nie ma charakteru dziedzicznego. Jednocześnie precyzuje przesłanki wykonania uprawnień spadkobierców jak ustalenie takiego prawa po stronie darczyńcy, umyślne pozbawienie darczyńcy życia czy umyślne wywołanie rozstroju zdrowia. Wskazuje, że zastosowanie tu mogą mieć też inne przesłanki jak np. upływ terminu.

W rozdziale siódmym Autor odniósł się do formy, treści i adresata oświadczenia w przedmiocie odwołania darowizny. Jest to konsekwencja wcześniejszych rozważań odnośnie tego, że jest to jednostronna czynność prawa poprzez złożenie oświadczenia woli, które podlega ogólnym regułom prawa cywilnego. Dokonuje zasadnie analizy art. 900 k.c. i odnosząc się do formy pisemnej ad probationem, co więcej forma taka powinna mieć zastosowanie niezależnie od formy i przedmiotu samej umowy darowizny. Jednocześnie Doktorant zwraca uwagę na szczególne formy odwołania darowizny testamentem lub pozwem wyrażając w tym zakresie a s. 439 istotny pogląd, że wadliwą praktyką jest przyjmowanie chwili doręczenia pozwu za datę złożenia oświadczenia w przedmiocie odwołania darowizny. Można tego dokonać występując z pozwem o zwrot przedmiotu darowizny. Odnosi się także do dopuszczalności odwołania darowizny przez czynności procesowe jak ustne oświadczenie stron na rozprawie czy dalsze pismo procesowe. Zasadnie opowiada się w związku z brakiem wyraźnej regulacji treści za możliwością złożenia takiego oświadczenia skutecznie bez podawania przyczyny

Równie ważkie znaczenie ma rozdział ósmy, który poświęcony jest skutkom odwołania darowizny wykonanej, gdzie ma miejsce odesłanie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu ze względu na wiele problemów praktycznych jak skutek obligacyjny lub rzeczowy. Autor zwraca uwagę na fundamentalny skutek, jakim jest upadek umowy i powstaniem zobowiązania do zwrotu przedmiotu darowizny w odniesieniu do uchwały siedmiu sędziów z 7 stycznia 1967 r. III CZP 32/66, w której przyjęto skutek obligacyjny oraz uzasadnieniu uchwały z 31 marca 2016 r., III CZP 72/15. Autor dokonuje zasadnie rzetelnej analizy argumentów przemawiających za obligacyjnym bądź obligacyjno -rzeczowym skutkiem odwołania darowizny ostatecznie opowiadając się za wyłącznie obligacyjnym skutkiem odwołania wykonanej darowizny. Odnosi się także do momentu powstania skutków opowiadając się za skutkiem ex nunc z zastrzeżeniem skutków wstecznych związanych z wyraźną treścią art. 898 § 2 zd. 2 k.c. Szeroka analiza odpowiedniego stosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu oraz sposobu dokonywanych rozliczeń przez zwrot w naturze lub obowiązek zapłaty prowadzi Autora do wniosków de lege ferenda w przedmiocie dookreślenia momentów czasowych dla stosowania art. 408 i 409 k.c. Odnosząc się do innych skutków wskazuje na dopuszczalność skorzystania ze skargi pauliańskiej przez wierzycieli

obdarowanego raz przedawnienia wierzytelności. Jest to o tyle ciekawe, że odwołanie darowizny nie ma wpływu na prawa osób trzecich. Doktorant podkreśla, że upadek polecenia niewykonanego oraz zachowanie skutków polecenia już wykonanego w chwili odwołania darowizny wpisuje się w koncepcję, że odwołanie darowizny powoduje skutki *ex nunc*. W przedmiocie skutków Autor nie odniósł się natomiast do równie istotnego zagadnienia wpływu odwołania darowizny nieruchomości na egzekucję z nieruchomości. Jest to o tyle ciekawe, że jak sam wskazuje, samo dotarcie do obdarowanego oświadczenia woli darczyńcy o odwołaniu darowizny nie skutkuje przeniesieniem prawa własności nieruchomości na darczyńcę, a jedynie darczyńca uzyskuje roszczenie o żądanie złożenia przez obdarowanego oświadczenia o przeniesieniu nań tego prawa, ale uzyskanie wyroku o charakterze konstytutywnym. Zagadnienie to wprost nie było przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego, jednakże w uchwale z 19.12.1980 r. III CZP 65/80, OSNC 1981, z. 6, poz. 100, Sąd Najwyższy podkreślił, że przepis art. 930 § 1 k.p.c. ma na uwadze wyłącznie zmiany w stanie prawnym nieruchomości (przeniesienie własności, obciążenie) spowodowane przez właściciela (współwłaściciela) będącego dłużnikiem egzekwowanym w drodze dokonanych przez niego czynności prawnych. Ma on zapobiegać negatywnym skutkom czynności podejmowanych przez dłużników ze szkodą dla wierzycieli.

Ostatni rozdział dziewiąty zawiera odniesienie do darowizny, w której przynajmniej po jednej stronie występują małżonkowie. Rodzi to problemy wiążące się z wielością podmiotów oraz ustrojem majątkowym w jakim pozostają małżonkowie. Autor odnosi się do sytuacji, gdy przedmiot darowizny wchodzi do majątku wspólnego. Powołując i omawiając orzecznictwo w tym przedmiocie, a przede wszystkim uchwały odnosi się szeroko także do uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z 31 marca 2016 r., III CZP 72/15, która spotkała się z aprobatą w doktrynie i w której przyjęto, że w razie odwołania darowizny w stosunku do jednego z małżonków rzecz darowana staje się przedmiotem współwłasności obojga małżonków w częściach równych, a darczyńca może żądać przeniesienia na niego udziału należącego do małżonka, w stosunku do którego darowiznę odwołał, gdyby zaś nie było to możliwe - zwrotu wartości tego udziału (art. 405 k.c.). Poddaje jednak analizie także np. odwołanie darowizny względem małżonka, której przedmiot wszedł do majątku wspólnego na mocy majątkowej umowy małżeńskiej lub dalszej darowizny oraz odwołanie darowizny przez małżonków – darczyńców.

Wnioski umieszczone w końcowej części przedstawionej pracy stanowią syntetyczne całościowe podsumowanie dokonywanych w poszczególnych rozdziałach analiz. Autor

akcentuje w nich najistotniejsze problemy praktyczne związane z charakterem i skutkami odwołania darowizny wykonanej zwracając uwagę na rozdrobnienie poglądów doktrynalnych co uzasadnia rozmiar pracy. Co bardzo pozytywne, Autor przedstawia także liczne postulaty *de lege ferenda* odnośnie do nieścistości co do dopuszczalności odwołania zarówno darowizny nie wykonanej jak i wykonanej, dopuszczalności złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny w stosunku do spadkobierców obdarowanego, w zakresie terminu do odwołania darowizny czy odnośnie do stosowania przepisów z zakresu bezpodstawnego wzbogacenia. Odnosi się także do postawionych tez w pracy potwierdzając ich zasadność zwracając uwagę na elastyczność i ocenność regulacji ze względu na duże odniesienie do moralności, etycznego obowiązku i brak wskazań do stosowania normatywnych pojęć winy czy umyślności. Przejrzyste podkreślenie najistotniejszych konkluzji znacznie podnosi wagę pracy.

IV.

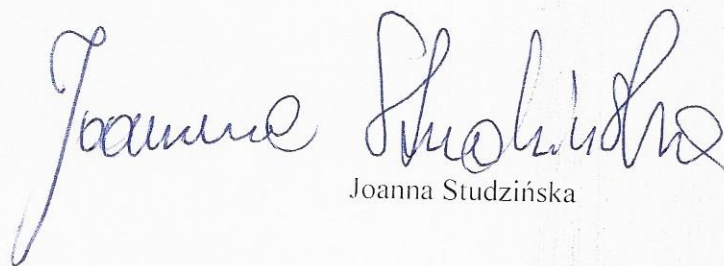
Podsumowując, rozprawa doktorska mgr Adama Soboty została przygotowana na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i jest ciekawym opracowaniem tematu, także z punktu widzenia praktycznego podmiotów zawierających umowy cywilnoprawne, zwłaszcza zgodnie z przedmiotem pracy darowizny, praktyków oraz teoretyków prawa.

Jak zostało wskazane, istotnym walorem pracy jest sięgnięcie do szerokiego wachlarza poglądów doktryny i orzeczeń tym bardziej, że jak zostało podkreślone, poglądy formułowane w orzecznictwie nie zostały jednoznacznie przesądzone zaś kazuistyczne orzecznictwo i ocenność przesłanek nie ułatwiają oceny ich spełnienia.

Autor prezentuje doskonały warsztat badawczy wskazujący na dojrzałość naukową i umiejętność analizy. Praca jest napisana przejrzystym i przystępnym dla czytelnika językiem. Wyodrębnienie rozbieżnych stanowisk, podsumowania sprzyjają czytelnemu odbiorowi pracy. Drobne uchybienia redakcyjne czy powtórzenia w obrębie przypisów nie umniejszają pozytywnej oceny strony redakcyjnej i językowej przygotowanej rozprawy doktorskiej. Zdania formułowane przez Doktoranta są proste i przejrzyste, nie budzą wątpliwości co do znaczenia i treści. Należy szczególnie podkreślić fakt, że Doktorant przedstawiając poglądy doktryny lub orzecznictwo dokonuje ich samodzielnej oceny i w sposób jednoznaczny formułuje konkluzje.

W konsekwencji należy uznać, że przygotowana przez mgr Adama Sobotę rozprawa może stanowić podstawę nadania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, bowiem spełnia warunki określone w art. 13 ust.

I ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.) w zw. z art. 179 ust. 1 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669) i wnoszę o wyróżnienie przedstawionej rozprawy doktorskiej.

Joanna Studzińska